

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м шылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэлъ;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кIагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэлэ зэрэтырагъэтырэм, фашIырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэнгъэ гъогукIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кIоцIхэми дунэепстэуми кIо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхьэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежымэ ялъэкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къралмэ ялъэкъхэри кызэкIиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чIапIи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкIоным, щагъэцэкIэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхьэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкIэ зэфэдэу къальфы. Акъылрэ зэхэшIыкI гъуазэрэ яIэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхьэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хъульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лъэкъэу е цыф купэу кызыыхэкIыгъэм, мылькоу иIэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкIэу, кърал шъхьэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышъхьэфитыжьныгъэ (автономие) зимыIи, нэмыкIрэу зы шъхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицIыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашIы хъущтэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриIэ статусым кыыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхьэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылIэу плътэ е пщылIыпIэ ибгъэты хъущтэп, сыд фэдэ шIыкIэуи пщылIыгъэр, пщылI щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлIэ хъущтэп, жъалымыгъэкIэ, цыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыин фэдэкIэ удэзекIо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъущтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чIапIи цыфэу, юридическэ лицоу кыщальтэнанэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи кърал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкIи кърал хабзэм къэхухъмэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхьэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ IофшIашъохэми, ащ фэдэ IофшIашъомэ сыд фэдэуи атегъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI хабзэ шъхьэIэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цыф фэшъуашэхэр зыукъорэ IофшIашъо къызехъулэIкIэ фитыныгъэ зилэ ухыIкIохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи лажьэ имылэу аубыти, агъэтIыси, егъэзыгъэкIэ нэмыIкIрэ чIапIэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкIи ежъым зы лажьэ къытыралхъэ зыхъукIэ зыми шIомылIыкIэу, зыми иунашъо кIэмзытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыIкIо шъхьэфит псэфитыр зэфагъэкIэ ыкIи нафэу иIоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

Зы лажьэ/шIэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт цынэгъончъагъэхэр зышигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икIэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкIэ хыеу къалътэ, мыхыяшъо къыраплъырэп.

Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешIэ лъэхъаным къэрал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шIэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы иоф зэришIагъэм е ышIапхъэу къащыхъу горэ зэримышIагъэм къыхэкIыкIэ. Хэти шIэпхъэджагъэ зешIэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахьыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи и гъэшIэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашIэхэрэ шыкIэхэм шъхьэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуштэп, инапэ, ыцIэ къелусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иI мыш фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкIэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зы хэтрэ зы къэралы ичIыналъэ шъхьэфитэу щызекIонэу, щыпсэунэу.

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкIынэу ыкIи икIэрыкIэу къыгъээзжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыIкIрэ къэрал ышхъэ ригъэзынэу, шъхьэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшхъэпэнэу.

Ау ишъыпкъапэкIэ политичнэу щымыт шIэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ IофшIашъохэм къахэкIырэ дэодапшъэхэмкIэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшхъэпэ хъуштэп.

15-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зы къэралым ицIыфэу щытынэу.

Хэтрэ цыфи зицIыфэу щыт къэралым шъхьэусыгъончъэу хэбгъэкIы е нэмыIкIрэ къэралым ицIыф хъунэу иIэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуштэп.

16-нэрэ пычыгъу

Зыныбжэ икъугъэ хэтрэ бзылфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иI къызыхэкIыгъэ лъэпкъым, зицIыфэу щыт къэралым е динэу ыIыгъым къыхэкIэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыщэнэу, дэкIонэу, унагъо ышIэнэу.

Зэрэщэн-зэдэкIоным фэгъэхыгъэ зээзгъыныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэшт-зэдэкIоштхэм ежъмэ я шъхьэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшIоигъоныгъэ икъурэкIэ агъэпсы.

Унагъуэр, цыфыбэ-лъэпкъ псэукIэм и лъэбжъэ шъхьалэшъы, ар цыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъым иунаеу е нэмыIкIрэхэр илэхъэгъоу мылкъу зригъэлэнэу.

Хэтрэ цыфи шъхьэусыгъончъэу имылъку къыIыпхы е хэбгъэны хъуштэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи гупшысэ, зэхашлэ ыкiи дин фитыныгъэ иI. Мы фитыныгъэм кыизэкеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхьафэlorышлэнхэр, идинкiэ шaпaxъэхэр нэрылэгъоу аригъэшлэн, ыгъэээкiэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыiотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цыфыр игупшысэхэм фэшiыкiэ зыми кымыгъэгумэкiынэу, къэралыгъо гунапкъэхэм ямылтыгъэу шlэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогуkи кыльыхъон, кыгъотын, зыIэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

Хэти фитыныгъэ иI Iэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI занкiэу ежъым е фитэу кыыхихыгъэ лiыкiомэ ялэкiэ къэралым изегъэкiон Iофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI икъэралы цыф жъугъэми Кыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

Хыкумэт Iэшхъэтетныгъэм илъабжъэр къэралым и цыф жъугъэм ишоигъоныгъ ары. А шоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шiыкiэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшоигъоныгъэхэр шхъэфит-псэфитэу кызэрэгъэлэгъошущт нэмыкiрэ шiыкiэхэу, зыныбжэ икъугъэ цыф пстэуми афызэлухыгъэу, ялэлэхэми зэфэдэ kиуачiэ ялэу, пiэлэз гъэнэфагъэкiэ кытырагъээзжырэхэмкiэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елъытыгъэу хэтрэ цыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал kиуачiэкiэ е къэралыгъомэ язэдэлэпылэкiэ ыкiи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкiэрэ иамалхэмрэ ялъытыгъэу хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI инапэрэ ицыфыгъэрэкiэ гупсэфэу зэрэзиужьын ылэкiыщт экономикэ, социалнэ ыкiи шlэнхабзэ Iофкiэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI лэжъэнэу, фитэу иIоф кыыхихынэу, зэфагъэкiэ ыкiи фэшiу амалхэмкiэ лэжъэнэу ыкiи Iофынчъагъэм кыышаухъумэнэу.

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшi зэфэдэ уасэ кыратынэу.

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи цыфым фэшъошэн псэукiэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкiагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкiэ kIэгъэпытагъэу зы псэукiэ амал къезытын зылэкiынэу зы лэжъэпкiэ фэшiу кыIэрыхъэнэу.

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъы ишiуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ац фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмидэу илэжъэгъу пiалэз цыф фэшъуашэ шапхъэм итэу кыфагъэпсынэу, пiэлэз гъэнэфагъэкiэ илэжъапкiи кыратызэ гъэпсэфакiо дэкiынэу.

25-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иI ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкiи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкiи ежъым имыIэшлагъэ Iофыгъомэ къахэкiэу амалынчъагъэ, тхъемыкiагъэ кыльысэу щытмэ къаухъумэнэу.

Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу кыкiэлъыпллынхэу, кыдэлэпылэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлi-зэшъуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къальфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макiэмэ пэублэ ыкiи лэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимылэнкiэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкiи Iэшлагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэщт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу щытын пае ежъым исэнауш (талант) елъытыгъэу.

Гъэсэныгъэр цыфым ицфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшюу гъэпсыгъэу ыкӀи цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаӀэхэмрэ афашӀырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кӀигъэпытэным фэунэтыгъэу щытын фæе. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгущӀун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулъытэ, зэгурыӀо, зэфэшӀуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкӀи мамырныгъэр къыухъумэным пæе Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкӀокӀырэ лъэжъыгъэм зыригъэужьэу щытын фæе.

Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

Хэти фитыныгъэ иӀ цыф жъугъэ шӀэнхабзэ псэукӀэм фитэу хэхьэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхьэпэнэу, шӀэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжьэнэу ыкӀи ар зыфигъэшъхьэпэнэу.

Хэти фитыныгъэ иӀ ежъым къыгъэшӀыгъэ шӀэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ӀэшӀагъэхэм мылъкоу, пкӀэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакӀорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкӀэшъунэу зы социалнэ ыкӀи дунэепстэу гъэпсыкӀэ системэ щылэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

Хэти ежъы ицфыгъэ фитэу ыкӀи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цыф жъугъэми къэралми фишӀэжъын фæеу пшӀэрылхэр иӀэх.

Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхьапэ ыкӀи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукӀэ, нэмыкӀми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшӀыгъэн ыкӀи демократичэскэ цыф жъугъэм зэдыриӀэ шэнхабзэр (этикэр), цыф жъугъэ гъэпсыкӀэр, щыӀакӀэр егъэшӀокӀоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пæе фэшӀэу къэрал хабзэкӀэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

Сыдзуштэуи орэхъу, мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхьэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылъ-гурышӀэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшӀуекӀоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаӀо хъуштэп мыщ къыщиӀотыкӀыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ылэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купи, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.